

més rarament *gat tanca* 'veritat dissimulada, que la gent no sospita': «Voldria saber si an anat a can Solà; si no hi ha anat, aquí hi ha un *gat tanca*... jo hu sabré», Bosch de la Tri. (*Lena*, 261); *pendre un gat amb sabates* és quasi el mateix que *donar gat per llebre* girat per passiva: «les noyes que jugan ab un, jugan ab molts, y aquí no hem de pendre un *gat ab sabates*» NOLLER (*Pap.*, 113).

L'Antiguitat clàssica no coneixia el gat domèstic, sinó només el gat salvatge, anomenat en llatí *fēlēs*, en grec *αἴλουρος*; i a la mateixa espècie semblen referir-se les primeres mencions de la fou després de la paraula romànica, ja en el S. IV d. C.: *cattus* en Palladi, i *catta* en la Vulgata, i en Vegeci, que no és estrany que es refereixi vagament i indistintament a un o altre sexe, com sigui que en sard *CATTUS* s'usa igual per a la femella, i en altres llengües romàniques s'esdevé la inversa (*ASNSL* CLXXV, 286; *REW*; *catta* ja figura en Marcial però per a un ocell i potser és mot independent).

Per a aqueixa documentació (i ja per a l'etimologia), remeto a Sittl, *ALLG* v, 133-5; Thurneysen, *Keltorum.*, 62; Sainéan, *BhZRP* i, 5-8; Sofer, *Glotta*, 1930, 62-4; Phelps, *Language* vii, 1931, qd. 4; Walde-H.; Ernout-M.; *FEW* II, 520. Cap a l'any 600, però, *cattus* es refereix ja clarament al gat domèstic, i l'espanyol Sant Isidor, uns quants anys més tard (*Etym.* XII, ii, 38), li cerca insostenibles etimologies relacionant-lo amb la *captura* de rates o amb el verb castellà *catar* per l'aguda visió nocturna del gat.

Totes les llengües romàniques presenten formes corresponents a *CATTUS* (en la major part de França, sense excloure'n certes zones occitanes, cap al Llgd. etc. i el derivat romanès dialectal *cătușă*, que si no és manlleu d'una llengua veïna, potser fóra indicatiu que el mot ja havia començat a introduir-se en llatí del S. I d. C.); o a *GATTUS*: en la major part de l'oc. merid., a la Península Ibèrica i a Itàlia; en basc es troben totes dues variants; i de *CATTUS* també deriva l'àr. magrebí *quṭṭūs* o *qatṭūs*, avui usual a Tunísia i Algèria, i ja documentat a Espanya des del cordovès Abencuzman (S. XI, veg. Simonet, s. v. *gatho*, després en *RMa.* i *PAIc.*² En fi el mateix mot, o variants molt pròximes es troba així mateix en baix grec (*γάττα*, S. VI; *γάττος*, segle VIII), eslau, semític, fino-turc, germànic i cèltic; però és molt dubtós que sigui més antic en cap d'aqueixes famílies que en llatí, encara que en les dues últimes sembla ser-ho molt.

En cèltic les seves característiques fonètiques indiquen que ha de ser anterior al S. V, i un testimoni permètria datar-lo en el S. I d. C., però és un testimoni insegur. Thurneysen i Ernout-M. es decanten amb moltes reserves a partir del cèltic (també Stern, *KJRP* IV, 56), però especialistes no menys autoritzats (Pedersen, cf. *Vgl. Gr. K. Spr.* I, 234) i àdhuc un deixeble tan important de Thurneysen com Weisgerber diuen coses que impliquen forts distingues o vacil·lació.³ Altres lingüistes (Sofer, Walde-H.), i amb ells molts zoològics, sospiten origen africà de la bèstia i alhora d'aqueix seu nom, al qual es troben formes anàlogues en nubi i en bereber.

La meua impressió és, però, que no s'ha prestat prou atenció a la possibilitat que *CATT-* i *KITT-* (variant existent en germànic i àrab) i *KUTT-* siguin primitivament veus de creació espontània per aclamar o expulsar l'animal, malgrat que *kutz!* s'usi en alemany per fer-lo fora, i denominacions de creació semblant existeixin en molts idiomes (cat. *moix*, *marruixa*, *mix*, cast. *miccho*, *miz*, *zape-zapa*, angl. *puss*, roms. *pisică*, que tant recorda el nom també hipocorístic del gos en eslau, *pēs*, *psa* etc.).

Un capítol important el formen els noms d'animals compostos amb *gat*+ un mot a manera d'adj. *Gat cervater* 'gat mesquer' a les serres del Priorat (*gats sarbatés*, Capçanes, 1935), cf. el llop *cerver*, cast. *lobo cervical*. Per al gat salvatge, i alguna variant seva: *gat fer*, *gats fés* a Cardós (bru i de pell ratllada, 1934), *gat fé* a Tor de Vall Ferrera i Urgellet (Pallerols del Cantó, 1932, 1959). *Gat salvatge* (*gat salbàges* pl., Àreu i Ferrera, 1933).

Escau sentir-se intrigat per la variant que observem en l'alcoià MGadea: «àligues, raboses, *gats selvats*, rates penaes ---» (*T. del Xè* I, 266): potser d'un morisc **selbātī* que hagués reemplaçat en àrab vulgar local el moss. *selvātīc*, amb arabització del sufix (car la reculada de l'accent estaria en regla en àrab vulgar i perdria subsegüent de la -e en cat.); però potser és alguna forma de compromís entre g. *salvatge*, *cervat* i *cervater*.

Gat mesquer és la forma més difosa en el Prnc. *gat d'algalia*, equivalent («a.: mesc»), ja OPou: «*gat de algalia* --- maymō --- salvatge: catus silvestris», OPou (*TbPu.*, 55). *Gat vaire* peix gormand, més gros que el *gat*: n'hi ha fins d'una rova i mitja (StPol, 1925), de *VARIUS*, nom de color, amb fonètica occitana o mossàrab: potser això, car a Mallorca és també el nom del gat salvatge (potser fent al·lusió a la pell ratllada dels gats fers), i hi presenta ampliació figurada 'esbojarrat' (*BDLC* x, 50). Cf. després entre les cpts.

Locucions compostes amb *gat* en segon terme. *A gat* sembla que vol dir 'enfilant-se' com a cosa semblant a *anar de gat* (*AlcM*, b) i *pujar com un gat* (ib., i): «les mules tiraven a *gat* per la costa d'Orxeta» <el rost vessant S. de l'Àitana>, EValor («Jornada», Val., 18-XII-62). *Coda de gat* (herba muntanyenca de flor morada, ribag., a Les Pauils, 1957). *Duc dels gats* 'el duc, ocell nocturn', Esterri de Cardós (1934, que crec ataca el gat fer). *Forat dels gats* 'gatonera', Tor de Vall Ferrera, 1932. *Merda-de-gat* altre nom de la tintilaina, Estaon, 1934. *Pèl-de-gat* fou el nom d'un color de pell del cavall: ja el trobem com a nom propi d'un cavall en un doc. barceloní de 1054 (Balari, *Orig.*, 616), i semblantment b. ll. *pelles-de-gats* 1083, *pelles-de-gatos*, docs. de 1083, 1096, 1116 i 1130 (Bast-Bass. I, 449); cf. el *caballo gateado* del castellà d'Argentina (Granada, *BRAE* VIII, 172; AAlonso, *El Probl. de la L. en Amér.*, 171), molt viu a la prov. de Mendoza i en general als Andes (sentit als criolls aindiats de les Lagunas de Guanacache, 1939, i d'ací estès com a nom de muntanyes d'aquest color, entre Mendoza i Uspallata etc., *Cerro Gateado*, *Top. Hesp.* I, 120).

Amb *gata*. *Gata-moixa* 'dona hipòcrita' (p. ex. a la